INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
*Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.*
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

# TURISTIK OBYEKTLARDA YONG‘IN XAVFSIZLIGI TIZIMLARI: NAZARIYA VA AMALIYOT

**Sh.A.Uralov,**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Turizm” kafedrasi assistenti
**Ostanova Ruxshona Maqsudovna,**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada turistik obyektlarda yong‘in xavfsizligi tizimlarining nazariy asoslari, texnik elementlari hamda amaliy qo‘llanilish mexanizmlari kompleks o‘rganildi. Shuningdek, turistik obyektlarda yuzaga keladigan yong‘in xavfi omillari, ularni boshqarish mexanizmlari hamda zamonaviy texnologiyalar asosida xavfsizlik tizimlarini rivojlantirish yo‘nalishlari tahlil qilindi.

**Kalit so‘zlar:** turizm infratuzilmasi, yong‘in xavfsizligi tizimi, turistik obyektlar, xavf boshqaruvi, mehmonxona xavfsizligi, evakuatsiya tizimi, xavfsizlik menejmenti.

**Abstract.** This article comprehensively studies the theoretical foundations, technical elements and practical application mechanisms of fire safety systems in tourist facilities. Also, fire risk factors occurring in tourist facilities, their control mechanisms and directions for the development of security systems based on modern technologies were analyzed.

**Keywords:** tourism infrastructure, fire safety system, tourist facilities, risk management, hotel security, evacuation system, security management.

**Аннотация.** В данной статье всесторонне изучены теоретические основы, технические элементы и механизмы практического применения систем пожарной безопасности в туристических объектах. Также проанализированы факторы риска возникновения пожаров в туристических объектах, механизмы их контроля и направления развития систем безопасности на основе современных технологий.

**Ключевые слова:** туристическая инфраструктура, система пожарной безопасности, туристические объекты, управление рисками, безопасность отеля, система эвакуации, управление безопасностью.

## KIRISH

Turizm iqtisodiyotning eng dinamik rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo‘lib, u transport, mehmonxona biznesi, xizmat ko‘rsatish sohasi va madaniy infratuzilma bilan uzviy bog‘liqdir. Jahon miqyosida turizm sektori yalpi ichki mahsulotning muhim qismini shakllantiradi va millionlab ish o‘rinlarini yaratadi. Shu bilan birga, turistik obyektlarda xavfsizlikni ta’minlash masalasi ham muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Turistik obyektlarda xavfsizlikning turli jihatlari mavjud bo‘lib, ulardan eng muhimlaridan biri yong‘in xavfsizligidir. Mehmonxonalar, dam olish maskanlari va turistik majmualar ko‘p sonli odamlar to‘planadigan joylar hisoblanganligi sababli bunday obyektlarda yong‘in xavfi yuqori bo‘ladi. Bunday holatlarda yong‘inning tez tarqalishi, odamlarning binoni yaxshi bilmasligi hamda evakuatsiya jarayonining murakkabligi katta talafotlarga olib kelishi mumkin.

Ma’lumotlarga ko‘ra, mehmonxona va turistik majmualarda yuzaga keladigan yong‘inlarning asosiy sabablarini elektr tizimidagi nosozliklar, oshxona jihozlarining noto‘g‘ri ishlatilishi hamda texnik xizmat ko‘rsatishning yetarli darajada olib borilmasligi tashkil etadi. Turistik obyektlarda sodir bo‘ladigan yong‘inlarning qariyb 40%i elektr jihozlari bilan bog‘liq bo‘ladi. O‘zbekiston turizm sanoati ham so‘nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanmoqda.

Yangi mehmonxonalar, turistik komplekslar va dam olish maskanlari barpo etilmoqda. Shu bilan birga, ushbu obyektlarda yong‘in xavfsizligini ta’minlash masalasi ham muhim dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda.

**ASOSIY QISM**

Yong‘in xavfsizligi tizimi – bu yong‘inning oldini olish, uni erta aniqlash va oqibatlarini minimallashtirishga qaratilgan tashkiliy, texnik va boshqaruv choralarining kompleks tizimidir. Ilmiy adabiyotlarda yong‘in xavfsizligi tizimi xavflarni boshqarish konsepsiyasiga asoslanadi. Xavf boshqaruvi nazariyasiga ko‘ra, yong‘in xavfsizligi quyidagi uch bosqich orqali ta’minlanadi:

- yong‘inning oldini olish;
- yong‘inni erta aniqlash;
- yong‘in oqibatlarini kamaytirish.

Turistik obyektlarda ushbu bosqichlarning har biri alohida ahamiyatga ega. Chunki bunday obyektlarda odamlar sonining ko‘pligi va binolarning murakkab arxitektura tuzilishi xavfsizlik tizimiga qo‘yiladigan talablarni yanada kuchaytiradi. Yong‘in xavfsizligi tizimlari ko‘pincha “ko‘p darajali himoya konsepsiyasi” asosida tashkil etiladi. Bu konsepsiyaga ko‘ra, yong‘in xavfsizligi quyidagi elementlardan iborat bo‘ladi:

- passiv himoya tizimi;
- aktiv himoya tizimi;
- boshqaruv va monitoring tizimi.

Passiv himoya tizimi binoning konstruktiv elementlari orqali yong‘inning tarqalishini cheklashga qaratilgan bo‘lsa, aktiv tizimlar yong‘inni aniqlash va o‘chirishga xizmat qiladi.

*Turistik obyektlarda yong‘in xavfi omillari.* Turistik obyektlarda yong‘in xavfi boshqa ko‘plab ijtimoiy obyektlarga nisbatan yuqori bo‘lishi mumkin. Buning asosiy sabablari quyidagilardan iborat. Birinchidan, turistik obyektlarda odamlar sonining ko‘pligi yong‘in xavfi darajasini oshiradi. Mehmonxonalarda bir vaqtning o‘zida yuzlab yoki minglab mehmonlar bo‘lishi mumkin. Ikkinchidan, mehmonlarning binoni yaxshi bilmasligi evakuatsiya jarayonini murakkablashtiradi. Favqulodda vaziyatlarda odamlar chiqish yo‘llarini topishda qiynalishi mumkin. Uchinchidan, turistik obyektlarda turli funksional zonalar mavjud bo‘ladi. Masalan:

- restoran va oshxona zonalari;
- konferensiya zallari;
- ko‘ngilochar markazlar;
- spa va sog‘lomlashtirish markazlari.

Bu zonalarning har biri o‘ziga xos yong‘in xavfi manbalariga ega. To‘rtinchidan, elektr energiyasi va gaz tizimlarining keng qo‘llanilishi ham yong‘in xavfini oshiradi.

Turistik obyektlarda yong‘in xavfsizligini ta’minlash uchun bir qator texnik tizimlar qo‘llaniladi.

*Yong‘inni aniqlash tizimi.* Yong‘inni erta aniqlash tizimlari xavfsizlik tizimining eng muhim elementlaridan biridir. Zamonaviy mehmonxonalarda quyidagi detektorlar qo‘llaniladi:

- tutun detektorlari;
- issiqlik detektorlari;
- gaz detektorlari;
- kombinatsiyalangan detektorlar.

Bu qurilmalar yong‘in boshlanishining dastlabki bosqichida signal berib, tezkor choralar ko‘rishga imkon yaratadi.

*Avtomatik yong‘in o‘chirish tizimlari.* Avtomatik o‘chirish tizimlari yong‘inni tezda bartaraf etish imkonini beradi. Ular quyidagi turlarga bo‘linadi:

- sprinkler tizimi;
- gazli o‘chirish tizimi;
- ko‘pikli o‘chirish tizimi;
- suv purkagich tizimi.

Avtomatik sprinkler tizimlari mavjud bo‘lgan binolarda yong‘in oqibatlari sezilarli darajada kamayadi.

*Evakuatsiya tizimi.* Evakuatsiya tizimi turistik obyektlarda xavfsizlikning muhim elementlaridan biridir. U quyidagi komponentlarni o‘z ichiga oladi:

- favqulodda chiqish yo‘laklari;
- yoritilgan evakuatsiya belgilar;
- ovozli ogohlantirish tizimi;
- evakuatsiya rejasi.

Evakuatsiya tizimining samaradorligi ko‘p jihatdan xodimlarning tayyorgarligi va texnik vositalarning to‘g‘ri joylashtirilishiga bog‘liq.

O‘zbekistonda yong‘in xavfsizligini ta’minlash Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan nazorat qilinadi. So‘nggi yillarda turizm infratuzilmasi rivojlanishi bilan birga yong‘in xavfsizligi talablarini kuchaytirish bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda har yili minglab yong‘in holatlari qayd etiladi. Ulardan ma’lum qismi xizmat ko‘rsatish va turizm sohasidagi obyektlarda sodir bo‘ladi. Shu sababli turistik obyektlarda quyidagi choralar amalga oshirilmoqda:

- yong‘in xavfsizligi tekshiruvlarini kuchaytirish;
- yangi qurilayotgan mehmonxonalarda zamonaviy xavfsizlik tizimlarini joriy etish;
- xodimlar uchun favqulodda vaziyatlar bo‘yicha treninglar o‘tkazish.

Zamonaviy texnologiyalar turistik obyektlarda xavfsizlik tizimlarini yanada takomillashtirish imkonini bermoqda. Xususan, quyidagi innovatsion yechimlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- sun’iy intellekt asosidagi yong‘in monitoring tizimlari;
- aqlli signalizatsiya tizimlari;
- IoT texnologiyalariga asoslangan xavfsizlik platformalari;
- real vaqt rejimida monitoring tizimlari.

Bunday texnologiyalar yong‘inni erta aniqlash va tezkor choralar ko‘rish imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi.

**XULOSA**

Turistik obyektlarda yong‘in xavfsizligini ta’minlash turizm infratuzilmasining barqaror rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yong‘in xavfsizligi tizimining samaradorligi texnik vositalar, tashkiliy choralar va boshqaruv mexanizmlarining uyg‘unligiga bog‘liq. Turistik obyektlarda zamonaviy yong‘in aniqlash va o‘chirish tizimlarini joriy etish, evakuatsiya infratuzilmasini takomillashtirish hamda xodimlarning malakasini oshirish xavfsizlik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Kelgusida turizm sohasida yong‘in xavfsizligini ta’minlash uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, xavf monitoringi tizimlarini rivojlantirish hamda xalqaro standartlarni amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Yusupov, N. R. (2018). Favqulodda vaziyatlar xavfsizligi. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti.
2. O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi. (2023). Yong‘in xavfsizligi qoidalari. Toshkent: FVV nashriyoti.

**ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026**
**https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge**
***Index:* *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.***
***https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG***
**https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge**
**https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X**

3. O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi. (2022). Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo‘yicha uslubiy qo‘llanma. Toshkent.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2023). O‘zbekiston Respublikasida turizm rivojlanishining statistik ko‘rsatkichlari. Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. (2024). O‘zbekiston turizm sohasining rivojlanish ko‘rsatkichlari. Toshkent.
6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. (2021). Yong‘in xavfsizligi to‘g‘risidagi Qonun. Toshkent.
7. O‘zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi vazirligi. (2022). Bino va inshootlarda yong‘in xavfsizligi me’yorlari. Toshkent.